

Висновки. Центральне питання проблеми дослідження полягає у тому, щоб виявити умови, котрі ініціювали появу і розвиток еколого-естетичної освіти на терені Великої Британії в другій половині ХХ на початку ХХІ століть; здійснити історико-педагогічний аналіз тенденцій шкільної еколого-естетичної освіти, визначити основні етапи її розвитку; здійснити науково-теоретичне обґрунтування сучасної парадигми еколого-естетичної освіти Великої Британії; на основі системного аналізу виявити загальні тенденції у визначенні теоретико-методологічних засад еколого-естетичної освіти Великої Британії; визначити основні підходи до диференціації еколого-естетичної освіти за функціональними ознаками відповідно до періодизації природо-захисного руху у Великій Британії; узагальнити досвід відображення еколого-естетичного компоненту в змісті виховної роботи школи; показати шляхи удосконалення та підвищення якості еколого-естетичної підготовки учнівської молоді Великої Британії.

Бібліографічні посилання:

1. Червонецький В. В. Загальні тенденції розвитку шкільної екологічної освіти в країнах євроатлантичного регіону у другій половині ХХ-на початку ХХІ століть: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.01. Луганськ, 2007. 489 с.
2. Славська Я. А. Розвиток естетичного смаку в учнів молодших класів початкової школи у Великій Британії. Динаміка наукових досліджень «2004»: Матеріали ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції . Т.30. Педагогіка. Дніпропетровськ, 2004. С.26-28.
3. Славська Я. А. Еколого-естетичне виховання учнівської молоді у Великобританії. Педагогіка вищої та середньої школи: Зб. наук. Праць. За ред. В.К. Буряка. Вип.20 Кривий Ріг, 2008. С.327-331.

Шумейко Олександр Михайлович

старший викладач кафедри
психології та педагогіки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ СПІВРОБІТНИКІВ СИЛОВИХ СТРУКТУР В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ

У сучасній Україні з кожним роком збільшується кількість співробітників силових структур: військовослужбовців та

ветеранів ООС, співробітників правоохоронних органів, рятувальників, а також людей, які пережили стихійне лихо, техногенну аварію або катастрофу, зростає кількість фахівців, що беруть участь у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, медиків, психологів тощо. У 2015–2021 роках в Україні став активно розвиватися новий напрямок діяльності психологів – надання психологічної допомоги людям, які постраждали у надзвичайних ситуаціях [2, с. 76-77]. У той період, у зв'язку з російською агресією та ООС на Сході України, зміною політичної системи, демократизацією суспільства – ці питання набули державного значення. Наприклад, центри екстреної психологічної допомоги стали одними із найважливіших підрозділів у силових відомствах, до завдань яких входило надання екстреної психологічної допомоги постраждалим співробітникам силових відомств. Таким чином, сформувався по суті оновлений унікальний напрямок діяльності психологічної служби для силових відомств, що полягає у психологічному супроводі аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, що передбачає проведення комплексу заходів зі стабілізації соціально-психологічної обстановки в зоні надзвичайної ситуації, надання екстреної психологічної допомоги, профілактику виникнення негативних психологічних наслідків у постраждалих та залучених до роботи фахівців. Про необхідність розробки спеціальних форм екстреної, негайної, короткочасної допомоги говорили ще в роки Першої світової війни. У той час основне завдання психіатрів, які працювали у прифронтових шпиталях, полягала в поверненні солдат і офіцерів до дієдатного ладу. Пізніше, коли екстремальні умови були виведені за межі нормального життєвого досвіду, а екстремальний досвід перестав бути необхідною складовою людського розвитку, люди, які зазнали впливу екстремальних факторів, що не є спеціально підготовленими професіоналами, стали розглядатися як постраждалі, та такі, що в ряді випадків потребують медичної та психологічної допомоги [2, с. 49]. Систематизуючи та аналізуючи досвід психологів, що працюють в екстремальних ситуаціях, було запроваджено таку класифікацію груп постраждалих: безпосередньо постраждалі, люди, ізольовані в осередку надзвичайної ситуації; постраждалі матеріально або фізично, а також люди, які втратили своїх рідних та близьких або не мають інформації про їхню долю; очевидці – люди, які мешкають у безпосередній близькості від місця трагедії; спостерігачі; учасники ліквідації надзвичайних ситуацій. З урахуванням

багаторічних численних спостережень, була розроблена систематика психогенних реакцій та розладів, що виникають в екстремальних умовах, з розподілом на дві групи: з непсихотичною та психотичною симптоматиками. Слід зазначити, що за спостереженнями фахівців-психіатрів, психотична симптоматика зустрічається дуже рідко. Лонгітюдні дослідження віддалених психогенних наслідків катастрофічних подій дозволили зробити висновок про необхідність максимальної наближеності допомоги за часом. Разом із тим, лише протягом ХХ ст., за підрахунками фахівців, стихія у найрізноманітніших її формах: землетрусів, повеней, вивержень вулканів, ураганів, цунамі, смерчів, пожеж, лавин, зсувів, епідемій – позбавила життя понад десять мільйонів людей. Це зумовило виникнення самостійної галузі психологічної практики – екстреної психологічної допомоги, у центрі якої – людина в незвичних для неї екстремальних умовах. Цю допомогу можна визначити як короткострокову психологічну підтримку людини після сильного негативного стресогенного впливу (дистресу). У контексті надання екстреної психологічної допомоги постраждалим, екстремальною ситуацією називатимемо таку, коли є загроза для життя або здоров'я людини, оточуючих і близьких або коли обставини сприймаються людиною як життєво загрозові. Екстремальна ситуація є такою, що раптово виникла та суб'єктивно сприймається людиною як небезпечна для життя, здоров'я, особистісної захищеності, загального благополуччя. До основних особливостей екстремальних ситуацій можна віднести такі: звичайний спосіб життя руйнується, людина змушена пристосовуватися до нових умов; життя ділиться на «життя до події» та «життя після події»; часто можна почути: «це було ще до аварії (хвороби, переїзду тощо)»; людина, яка потрапила в таку ситуацію, перебуває в особливому стані й потребує психологічної допомоги та підтримки; більшість особистісних реакцій можна схарактеризувати як нормальну реакцію на ненормальну ситуацію. Екстремальна та/або надзвичайна ситуація не є синонімічними поняттями. Коли ми говоримо про екстремальну, то маємо на увазі скоріше ставлення людини до події. Якщо говоримо про ситуацію надзвичайну, йдеться про обстановку, що об'єктивно склалася. Відповідальність за організацію та надання допомоги людям, які потрапили у надзвичайну ситуацію, несе на собі держава, створюючи спеціальні служби: рятувальні, пожежні, медичні. [3, с. 16-21]. Сьогодні екстрена психологічна допомога має організовуватися в

максимально можливій близькості до місця катастрофи та бути максимально наближеною за часом. Своєрідність екстреної психологічної допомоги як самостійної галузі психологічної практики зумовлена специфікою умов, у яких протікає професійна діяльність психолога. Незвичайність таких умов визначається чотирма факторами:

1. Наявність психотравмуючої події. Надання екстреної психологічної допомоги відбувається після події, що створює сильний вплив на емоційну, когнітивну, особистісну сферу людини. Це можуть бути масштабні надзвичайні ситуації природного або техногенного характеру, а також менш масштабні події, які теж мають сильний стресогенний вплив на людину (ДТП, травмування, раптова смерть близької людини). Майже завжди таку подію можна схарактеризувати як раптову.

2. Чинник часу. Екстрена психологічна допомога завжди надається в короткий термін.

3. Незвичні для роботи спеціаліста-психолога умови (відсутність або недостатня кількість окремих приміщень для роботи, відсутні побутові умови тощо).

4. Велика кількість людей, які потребують психологічної допомоги, зосереджених в одному місці.

Висновки. Своєрідність роботи психолога в умовах надзвичайних ситуацій визначає трансформацію професійних принципів та етичних норм. Безумовно, діяльність психолога у подібній ситуації регулюється загальними принципами, прийнятними для надання психологічної допомоги. Однак ці принципи в ситуації екстремальності набувають деякої своєрідності відповідно до особливостей умов надання допомоги. Узагальнивши інформацію про цілі, завдання та методи надання екстреної психологічної допомоги, про принципи її надання, можна визначити екстрену психологічну допомогу наступним чином: екстрена психологічна допомога – це система короткострокових заходів, спрямована на надання допомоги одній людині, групі людей або великій кількості постраждалих внаслідок надзвичайної події з метою регулювання актуального психологічного, психофізіологічного стану та негативних емоційних переживань, пов'язаних із кризовою чи надзвичайною подією, за допомогою професійних методів, що відповідають вимогам ситуації.

Бібліографічні посилання:

1. Діагностика, терапія та профілактика медико-психологічних наслідків бойових дій в сучасних умовах: методичні рекомендації. Київ; Харків: ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України», 2014.
2. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник / З.Г. Кісарчук, Я.М. Омельченко, Г.П. Лазос, Л.І. Литвиненко, Л.Г. Царенко. Київ: ТОВ Видавництво «Логос». 2015, 207 с.
3. Taylor S. Clinician's guide to PTSD: A cognitive-behavioral approach. NY: Guilford Press, 2006.

Harald Haas

Dr. med., Psychiater und Psychotherapeut (FMH)
in freier Praxis in Bern,
Schweiz, tätig. Dozent für anthroposophische
Psychiatrie und Psychotherapie,
Mitglied von Internationalem Perseus Forschungsgesellschaft

STRESS UND ABSR-PROGRAMM – HINTERGRÜNDE UND PHÄNOMENE DER STRESSREAKTION, EIN AUSGLEICH MIT ÜBUNGEN

Traumatische Stressreaktion:

Ablauf der Traumareaktion – Komorbiditäten der Posttraumatischen Belastungsstörung

Betrachten wir die innere und äußere, subjektive und objektive Symptomatik, die beim Trauma, einer zunächst unfassbaren oder lebensbedrohenden Schrecksituation auftritt, so findet zunächst ein Freezing, ein Erstarren und Erkälten (kreislaufmässig eine Zentralisation) statt. Diese Reaktion geht bewusstseinmässig mit der Dissoziation oder Verwirrung, bzw. Ohnmacht (in Todesangst), nichts tun zu können, einher. Eine Überwindung dieses Zustandes ist nur möglich, wenn ein Impuls von Hass und Ärger oder ein «Fluchtimpuls» auftreten kann. Dies wird jedoch nur möglich, wenn physiologisch eine Kreislaufreaktion, ein Strömen des Blutes in die Peripherie erfolgt, die äusserlich zu einer Errötung führt und mit einem Scham- oder Panik-Empfinden einhergeht. Die Scham erzeugt dabei Schuldgefühle, häufig auch das Erleben von beschämt werden wegen des Vorgefallenen oder auch dafür als schuldig angesehen werden, was zu einer Übernahme der Verantwortung durch das «Traumaopfer» führt, die meist nicht berechtigt ist.